

II. mensbeeld van de bijbel

Tweede preek in de serie van vijf over enkele fundamentele aspecten van ons christelijk geloof, gehouden door ds. Cees Glashouwer te Harlingen in de zomer van 2008.
Gelezen bijbelgedeelten: Genesis 1:26-28, Genesis 2:4b-18, Genesis 3:6-9

Vandaag gaat het over de mens.

Vorige week ging de preek over de wereld om ons heen. Die is ons door God gegeven en moet ook als zodanig serieus genomen worden.

Vandaag gaat het dus over de mens. Wat maakt ons tot mensen en wat doen wij hier? Wat is het bijzondere aan ons dat ons onderscheidt van de andere schepselen?

Is het dat wij een naar verhouding grotere herseninhoud hebben gekregen doordat onze soort lang geleden rechtop is gaan lopen? Is het dat wij in staat zijn gereedschap te ontwikkelen en te gebruiken?

Zijn het onze uitgebreide taalmogelijkheden, de enorme woordenschat, het vermogen om te communiceren en een cultuur te scheppen? Is het onze godsdienstige aanleg? Of is het om eens een heel ander, cynisch antwoord te geven op de vraag naar het onderscheid met de andere schepselen, dat de mens in staat is om zijn soortgenoten bij duizenden uit te roeien?

Wat maakt de mens tot mens en wat is zijn plek in de wereld? We merken, dat die vraag niet eenvoudig te beantwoorden is. Het hangt er van af, vanuit welk oogpunt je naar de mens kijkt. Zoek je biologische kenmerken, of psychologische? Probeer je vanuit de sociologie dan wel de filosofie de vraag te beantwoorden? Elke keer kijk je vanuit een ander perspectief en elke keer valt dus ook het licht op een ander aspect van ons mens-zijn.

Hier zijn wij in de kerk. En hier krijgen wij nog een andere invalshoek aangereikt, nl. die van de bijbel. Want juist in de bijbel, waar de mensen zich bewust waren van Gods betrokkenheid, kregen zij ook een bijzondere kijk op hun eigen wezen.

Vandaag willen wij dus luisteren naar wat de bijbel zegt over ons mensen, althans naar enkele passages. Maar laat vooraf duidelijk zijn, ook deze preek kan alleen maar een paar fragmenten aan de orde stellen en is dus eenzijdig.

Wij hebben daartoe een paar stukjes uit Genesis gelezen, en het is meer dan de moeite waard om die gedeelten tegen het licht te houden. We beginnen met het allereerste stukje.

En God zei: laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken; zij moeten heerschappij voeren over de andere schepselen.

God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen.

Deze beide verzen vormen de climax van het scheppingslied van het openingshoofdstuk van de bijbel. Dat eerste scheppingsverhaal laat zich lezen als de inrichting van een groot toneel. Een groot podium voor de geschiedenis. Er moet licht komen en ruimte en tijd. Dan wordt de aarde aangekleed met groen en geboomte, er worden lampen aangebracht in het plafond, de zon, de maan en de sterren. En dat is nog niet genoeg, want er komen ook nog verschillende attributen, de vissen in de zee, de vogels in de lucht, en allerlei dieren in het veld.

Maar dan, tètètètè, als kroon op de schepping komen daar de mensen en kan onze geschiedenis beginnen.

Dat verhaal van ons mensen zal nog best spannend worden. Dat merk je al meteen. Want van al de attributen op het toneel, het groen van de aarde, de lichten aan de

hemel en de dieren in lucht, zee en veld wordt gezegd, 'en God zag, dat het goed was.' 'en God zag, dat het goed was.'

Maar van de mens wordt dat niet gezegd. Dat is blijkbaar nog afwachten. Al het andere werd geschapen overeenkomstig zijn soort. De mens niet. Alle andere schepselen zijn zichzelf. De mens heeft de vrije wil en het vermogen gekregen om te groeien, zichzelf te ontwikkelen. En God moet afwachten wat de mensen er van maken. Heel de geschiedenis lijkt uit te zien naar het moment dat God kan zeggen: goed, dat zie je zo, dat zijn mijn kinderen, ja zeer goed.

Ik vond de statenvertaling eigenlijk wel heel mooi. Daar in staat dat alles, de planten en de dieren *naar hun aard* geschapen werden. Maar de mens wordt niet naar zijn aard geschapen maar naar Gods beeld om op hem te lijken.

Dat naar Gods evenbeeld heeft niets te maken met ons uiterlijk. Nee, het gaat daar om de rol die de mens in de schepping krijgt. Het staat er bij, de rol van leiding geven aan het leven op aarde, heerschappij voeren, gezag uitoefenen, verantwoordelijkheid nemen en het leven ontwikkelen in naam van God, zoals God dat zou doen.

Een dier heeft een eigen aard, een mens heeft een roeping.

Mens-zijn vraagt om oriëntatie op de schepper. Hoe kan ik hier God vertegenwoordigen?

Als men heb ik niet de aard van een dier dat slechts z'n instinct volgt. Als mens moet ik mij steeds weer oriënteren. op God, zegt de bijbel, maar als wij dat niet doen, dan komt daar wel iets anders voor in de plaats, de Mammon bijvoorbeeld, want als mens heb ik oriëntatie nodig.

Mens-zijn kan je dan ook een levenslange opdracht noemen. En omdat mens-zijn een opdracht is, kan de mens daarin ook falen.

Een dier kan niet falen. Onze kat Tommie is gewoon kat. Je kunt van alles over hem zeggen, maar hij faalt niet in zijn kat-zijn. Maar ik kan wel falen in mijn mens-zijn. Ik kan een onmens worden. Dat gebeurt, mensen worden onmens.

Te vaak zijn wij mensen de oriëntatie op God kwijt. Dan oriënteren wij ons op iets anders en raken wij vervreemd van onze oorsprong, vervreemd van hem wiens spiegelbeeld wij mogen zijn. Dan zijn wij niet ons zelf.

Daarom zal één van de volgende preken moeten gaan over die ene mens waarin Gods aanwezigheid wel oplichtte, Jezus onze Heer, die ene die wel in deze bedeling de schepper vertegenwoordigde.

Maar hier aan het begin is duidelijk dat het ons aller roeping en bestemming is. Bijbels gezien ben je pas echt mens als in je doen en laten iets van God oplicht.

Dat geschapen zijn naar Gods beeld is overigens niet enkel een individuele zaak. Er wordt opvallend genoeg gesproken in meervoud. Wij zijn op elkaar aangewezen in het vervullen van onze levensroeping. We hebben elkaar nodig om onze plek als zetbazen van God in het leven te vinden. Wij zullen moeten samenwerken om iets van de schepper te weerspiegelen.

Mens-zijn is samenleven, leven in relatie: niet alleen in het Ik tegenover het Het van de dingen om mij heen. Maar ook in het Ik tegenover het Jij van de ander naast mij. Mijn 'ik' staat nooit op zichzelf. Van meet af aan sta ik niet alleen in relatie met dingen maar ook met anderen of dat nu leuk is of niet. Van meet af aan ben ik medemens. En ook dat is een roeping, een opdracht om medemens te zijn. En ook daarin falen wij meer dan eens. Dan worden wij tegenmensen, een bedreiging voor de

ander. En anderen worden tegen ons.

Mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen, zegt Genesis. Dat is natuurlijk geen anti-homo-uitspraak. En God is ook geen man, ook al stellen mensen zich haar vaak wel zo voor.

Nee, het doelt er op dat God zich door de breedte van de mensheid wil laten vertegenwoordigen.

Gemeente, het is prachtig dat de bijbel zo hoog en vol verwachting over de mens begint. Dat is vergeleken met de verhalen van de andere volken uit die tijd opvallend. Daar werd gesproken over de mens als slaaf van de goden, of op z'n best als een bedrijfsongeval van de schepper. En zo spreken wij er misschien ook wel eens over, de mens als bedrijfsongeval. Had God ook maar een vijfdaagse werkweek aangehouden dan zou de wereld er heel wat beter uitzien, zeggen we dan.

Maar de bijbel begint uiterst positief en vol verwachting. U en ik als hoogste doel van Gods schepping, uitgenodigd om God te vertegenwoordigen in de geschiedenis van de aarde.

We moeten ook even luisteren naar Genesis 2, dat nog andere aspecten van ons mens-zijn naar voren haalt. Genesis 2 wordt wel het boerenscheppingsverhaal genoemd, omdat het gaat over de mens als landbouwer en veehouder.

Het wordt echt boeiend en verrassend als je het leest alsof het over jezelf gaat.

Laten we dat eens proberen:

In de tijd dat God de HEER aarde en hemel maakte, groeide er op de aarde nog geen enkele plant, want God de HEER had het nog niet op de aarde laten regenen, en wij mensen waren er niet om de aardbodem te bewerken- toen maakte de God de HEER mij. Hij vormde mij uit stof, uit aarde, en blies mij levensadem in mijn neus. Zo werd ik een levend wezen.

Dus wat ben ik? Een beetje stof! Wie denkt aan de wijze waarop wij vergaan, kan deze woorden begrijpen. Ik ben en blijf een stukje modder, dat voortmoddert, stof tot stof, aarde tot aarde. Maar ik leef! Niet de dood is wonderlijk, maar het leven. Ik leef dankzij de adem die God mij ingeblazen heeft. Dat betekent, dat ik pas ècht leef, zolang ik mens van God blijf, zolang ik zijn Geest blijf inademen.

Is dat niet waarvoor we naar de kerk komen om een vleugje van de adem van God te voelen?! Is dat niet waarom we bidden en waarom we meedoen met gespreksgroepen over geloven? Om completer mens te zijn?!

God de HEER legde in het oosten, in Eden, een tuin aan en daarin plaatste hij mij die hij gemaakt had.

Hij liet uit de aarde allerlei bomen opschieten met heerlijke vruchten. In het midden van de tuin stonden de levensboom en de boom van kennis van goed en kwaad.

Er ontspringt in Eden een rivier die de tuin bevoeit. Verderop vertakt ze zich in vier grote stromen.

God de HEER bracht mij dus in de tuin van Eden om die te bewerken en te bewaren.

Hij hield mij het volgende voor: Van alle bomen in de tuin mag je eten, maar niet van de boom van de kennis van goed en kwaad. Wanneer je daarvan eet zul je onherroepelijk sterven.

Dus waar heeft God u en mij geplaatst? Niet een paradijselijk pretpark, maar in een tuin met bomen, groente en bloemen, een plek om te wonen en te werken. Die tuin is de plaats van waaruit de grote rivieren stromen, die de wereld vruchtbaar maken. En precies op die plek heeft God ons mensen geplaatst. Dichtbij de bronnen.

Doodgrijselijk zou je zeggen. Want alles wat wij mensen doen, kan de hele schepping beïnvloeden. De waarheid daarvan is nog nooit zo duidelijk geworden als in onze tijd. Ik, mens, ben door God geplaatst in de tuin bij de bronnen van de wereld. Hij heeft mij daar gesteld om die tuin te bewerken en te bewaren. Letterlijk vertaald staat er: om de tuin te dienen en te hoeden.

Onmiddellijk komt dan de vraag boven, of de wijze waarop wij in de 21e eeuw met de aarde omgaan niet veel meer verdienen is in plaats van dienen, uitbuiten is in plaats van hoeden.

God de HEER dacht: het is niet goed dat jij alleen bent. Ik zal een helper voor jou maken, die bij jou past. Letterlijk vertaald staat er: 'een hulp tegenover'. Dat wil zeggen: ik ben zo gemaakt, dat ik voor mijn medemens helper-op-hetzelfde-nivo kan zijn, een helper die de ander kan begrijpen en aanvoelen, die met de ander kan meeleven, lachen en huilen en ... die ook kan tegenspreken en corrigeren. Een medemens die de ander recht in de ogen kan kijken. Wij hebben zulke 'medestanders tegenover ons' hard nodig. Als niemand medestander voor ons is, worden wij doodongelukkig. Als niemand ons tegenspreekt worden we een plaag.

Zo vertelt Genesis 2 wie ik ben: een beetje stof van de aarde dat leeft van de adem van God, geplaatst bij de bronnen van de wereld, om de aarde te dienen en te hoeden, een medemens voor andere mensen. En zolang ik open blijf voor Gods Geest, zolang ik bereid ben te dienen en te hoeden, zolang ik een hulp tegenover de ander wil zijn, leef ik zoals ik bedoeld ben.

Het gaat echter jammer genoeg vaak zo anders.

Dat hoorden wij in het verhaal dat volgt, over de vrouw en de man die eten van de boom van de kennis van goed en kwaad. Zelf baas willen zijn, ook dat zijn wij mensen....

De bijbel spreekt heel realistisch, over de mens die zijn broer doodslaat uit jaloezie, over de mens die de grenzen van goed en kwaad niet eerbiedigt, over de mens die zich in het zweet moet werken om aan eten te komen, over de vrouw die met pijn en moeite kinderen ter wereld brengt, ook dat zijn wij mensen.....

De bijbel weet van de zonde die een mens het recht van bestaan doet verspelen, de bijbel weet van de nood die ten hemel schreiend is.

Dat alles komt in de volgende hoofdstukken aan de orde.

Ik zeg niet dat op alle vragen een antwoord gegeven wordt. Dat is niet zo. Er zijn stoornissen in de schepping, er vinden natuurrampen plaats, er worden mensen met handicaps naar lichaam en geest geboren, er vinden stomme ongelukken plaats en er grijpen ziektes om zich heen die aan het mensenleven een totaal andere wending geven dan wij op grond van die eerste hoofdstukken uit de bijbel zouden verwachten. En het laatste woord is daarover ook nog niet gezegd.

Dit is dan ook nog maar de tweede preek in de serie.

Het lijkt wel alsof de schepping niet af is, maar dat we midden in een scheppingsproces zitten. En midden in dat proces heeft de mens van de schepper een

cruciale rol gekregen.

Mensen kunnen vervreemd raken en afbrekers worden, handlangers van het kwade. Maar weet wel, dat er steeds weer die stem is, die ons roept: mens, waar ben je, mens waar heb je je verstopt, mens kom tevoorschijn en spiegel je aan mij.

Want heel de schepping ziet er reikhalzend naar uit dat Gods kinderen zichtbaar worden.

Amen.